

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ АНТИЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ В СУЧАСНОМУ МЕДІАПРОСТОРІ: АКТУАЛІЗАЦІЯ ОБРАЗНО-СМИСЛОВОГО ЦЕНТРУ

Надія БАРУК

*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
історико-філологічного факультету,
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Науковий керівник:

Антон СМЕРЧКО

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука», м. Рівне*

Фразеологізми античного походження становлять особливий пласт фразеологічного фонду слов'янських мов: вони увійшли до нього опосередковано — через латинь, переклади й освітню традицію — і від початку функціонували переважно в книжному стилі. Корпус цих одиниць порівняно невеликий, але стабільний: *ахіллесова п'ята, троянський кінь, дамоклів меч, скриня Пандори, гордіїв вузол, сізіфова праця, нитка Аріадни, пірова перемога, стайня Авгія* та деякі інші. Кожна з цих одиниць є носієм стійкого образно-сміслового центру (далі – ОСЦ) – того компонента внутрішньої форми, який забезпечує образність і визначає специфіку вторинної номінації [1]. У польській фразеографії зафіксовано тенденцію до поступового виходу цих одиниць з активного вживання: М. Puda-Blokesz характеризує їх як «рецесивні» [4]. Аналіз сучасного медіадискурсу дає підстави суттєво уточнити це твердження.

Матеріал українських ЗМІ засвідчує, що фразеологізми античного походження зберігають виразну присутність у медіапросторі різних тематичних рубрик. Особливо показовою є *ахіллесова п'ята*, яка фіксується в заголовках широкого тематичного спектру: «"Ахіллесова п'ята" демографії Китаю» (*Економічна правда*, 2023) – в контексті аналізу демографічних тенденцій; «Ахіллесова п'ята уряду – відсутність стратегії» (*Радіо Свобода*) – у публіцистиці про внутрішню

політику; «Ахіллесова п'ята пропаганди» (*Tverezo.info*, 2024) – у медіааналітиці; «Ахіллесова п'ята Путіна: як позбавити РФ нафтових доходів» (*Євроінтеграція*, 2024) – у геополітичному коментарі. Одиниця вживається незалежно від тематики й у кожному випадку зберігає ОСЦ незмінним. Не менш широко представлений *троянський кінь*: «Провайдери назвали централізовану систему блокування інтернет-ресурсів "троянським конем"» (*dev.ua*, 2023) – про цифрову інфраструктуру; «Троянський кінь Кремля» (*Інтерфакс-Україна*, 2024) та «Російська культура – це блискучий троянський кінь, усередині якого танки, бомби та ракети» (*Детектор медіа*, 2024) – у геополітичному дискурсі; «РФ скупилася будинки біля штабу МІБ: чому це "троянський кінь" для НАТО» (*Focus.ua*, 2024) – в контексті безпекової аналітики. Активно функціонують у медіатекстах і інші одиниці цієї групи: *скриня Пандори* – «Скриня Пандори: холдинг державних медіа під час війни» (*Детектор медіа*, 2025) і «Зеленський і офшорна "скринька Пандори"» (*Радіо Свобода*, 2021); *дамоклів меч* – на позначення різноманітних загроз у різних сферах: «дамоклів меч нових санкцій», «дамоклів меч банкрутства», «над ними, мов дамоклів меч, зависла загроза закриття».

У польськомовному медіадискурсі ця група фразеологізмів також активно використовується в різноманітних тематичних контекстах. Зокрема, одиниця *pięta Achillesa* засвідчена в економічній аналітиці: «*To pięta achillesowa Polski. Od średniej unijnej dzieli nas przepaść*» (*WNP.pl*, 2026 – ідеться про рівень прямих іноземних інвестицій відносно середнього показника по ЄС. Великий словник польської мови ПАН фіксує типові колокації цього звороту: *pięta Achillesowa* господарки, освіти, системи, права, уряду, команди – що свідчить про його функціонування в усіх сферах публіцистичного вжитку. Одиниця *koń trojański* фіксується в заголовках різних жанрів: «*System ostrzegania czy koń trojański?*» (*Rzeczpospolita*, 2026) – про механізм захисту викривачів у трудовому законодавстві; «*SAFE jak koń trojański*» (*Money.pl*, 2026) – про розподіл коштів програми ЄС; «*To koń trojański Rosji. Wirusowe narracje rozbijają Europę*» (*Forsal.pl*, 2026) – про інформаційні операції. У публікації «Детектор медіа» (2024) автор посилює образне сприйняття фразеологізму через контекстуальну деталізацію: «блискучий, красивий, привабливий, але всередині нього танки, бомби та ракети». Так він апелює до першоджерела — міфологічного сюжету — і водночас увиразнює образність одиниці для читача. Показово, що саме «троянський кінь» (*koń trojański*) — який має найбільш наочний, предметний вихідний образ — демонструє

найвищу частотність у заголовках обох мов і зустрічається в найширшому колі контекстів.

Зіставний аналіз виявляє важливу міжмовну асиметрію. *Achillesova n'jata* легко верифікується в численних українських медіазаголовках різної тематики – від демографії та економіки до медіааналітики й геополітики. *Pięta Achillesa* у польськомовних виданнях трапляється рідше й переважно в економічній та управлінській публіцистиці – при тому що *koń trojański* демонструє порівняну з українською активність. Це демонструє, що рецесивність, яку фіксує М. Puda-Blokesz, не є однаковою для всіх одиниць цього корпусу: частина з них зберігає цілком виразну продуктивність навіть у польськомовному медіадискурсі.

Таким чином, аналіз українського та польського медіадискурсу засвідчує, що фразеологізми античного походження зберігають активну присутність у сучасному медіапросторі, регулярно з'являючись у заголовках різних жанрів і тематичних рубрик. Зібраний матеріал дає підстави уточнити тезу М. Puda-Blokesz: рецесивний характер цих одиниць не є загальною закономірністю для слов'янських мов і виявляється нерівномірно – як між різними мовними традиціями, так і між окремими одиницями в межах одного корпусу. Перспективою подальших досліджень є корпусний аналіз частотності цих одиниць у медіатекстах та чинників, що визначають різний ступінь їхньої активності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Смерчко А. О typologii centrum obrazowo-znaczeniowego związków frazeologicznych (w języku ukraińskim, rosyjskim i polskim). *Rozprawy humanistyczne*. Tom X. Księga urodzinowa. Włocławek, 2009. S. 229–238.
2. Смерчко А. Актуалізація біблійних висловів у поворотні моменти історії суспільства. *Проблеми гуманітарних наук: Наукові записки ДДПУ ім. І. Франка*. Дрогобич: Вимір, 2000. С. 121–124.
3. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови. Луганськ: Альма-матер, 2005. 400 с.
4. Puda-Blokesz M. Frazeologizmy o mitologicznej proveniencji jako jednostki recesywne. *Mały słownik mitologizmów frazeologicznych języka polskiego*. Kraków: Collegium Columbinum, 2014. 349 s.